

Keuze uit de aanwinsten

Afb. 1a-b. Tabaksdoos van zilver, het deksel ingelegd met een plaque van paarlemoer met een voorstelling van de zoutwinning, in de doos een binnenplaat van tin.
H. 11 cm, Diam. 19,6 cm.
Gew. 1487 gr.

AMSTERDAM, 1755, het zilver door JAN DIEDERIK PONT, het paarlemoer door JOHANNES CHRISTIAAN KONSÉ.
Merken: Op onderzijde bodem: Amsterdam, Hollandse leeuw, jaarletter v = 1755, meesterteken P onder O

= Jan Diederik Pont (Voet 292).
Het paarlemoer gesigneerd en gedateerd: *J.C. Konsé. fec: 1755.*

Opn.: Op het deksel zijn verschillende fasen van de zoutwinning afgebeeld. De uit Frankfurt afkomstige Konsé kan samen met Jan Bernard Barckhuysen (ca. 1684-1760) en Cornelis la Motte (1749-1804) gerekend worden tot de belangrijkste parelmoersnijders die in de 18de eeuw in Nederland werkzaam waren. In de verzameling van het Rijksmuseum bevinden zich twee zilveren dozen met paarlemoeren plaquettes door Barckhuysen (J. Verbeek, 'J.B. Barckhuysen (ca. 1684-1760), parelmoersnijder', *Antiek* 7 (1972-'73), pp. 277 en 280,

afb. 1 en 3); zij worden door de aanwinst zowel in grootte als in kwaliteit overtroffen. Met zijn zeslobbige wand en bladvormige pootjes is de doos een vroeg voorbeeld van de Lodewijk xv-stijl in het Amsterdamse zilver. Jan Diederik Pont moet een van de eerste Amsterdamse zilversmeden zijn geweest die in deze stijl werkte. Van zijn hand bezat het Rijksmuseum al een rococo tafelbel die twee jaar later is ontstaan (*Bulletin van het Rijksmuseum* 25 (1977), p. 188, afb. 17).

Litt.: W.H. van Seters, 'Parelmoerkunstenaars in de 18de eeuw, Het werk van J.B. Barckhuysen, J.C. Konsé en C. la Motte', *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 17 (1966), p. 259.
Herk.: Veil. Frederik Muller, Amsterdam, 29-6/2-7-1920, nr. 919; Verz. Balt Heldring, Amsterdam; Verz. mevrouw J. Kristensen-Heldring; Verz. haar dochter, mevrouw G. Volkenborn-Kristensen. Geschen van mevrouw G. Volkenborn-Kristensen, Oosterbeek, 1996 (inv.nr. BK-1996-1).

Afb. 2. Een grote en twee kleinere terrines van zilver.

a: H. 25,5 cm, D. 23,6 cm, Br. 35,7 cm.

b: H. 18 cm, D. 17,9 cm, Br. 28,2 cm.

c: H. 18,2 cm, D. 17,6 cm, Br. 28,2 cm.

a: Gew. 3343 gr., b: Gew. 1693 gr., c: Gew. 1692 gr.

MIDDELBURG, 1773, door PHILIPPUS PRIÉ.

Merken: Alle terrines gemerkt op de onderzijde van de bodem: Middelburg, jaarletter K = 1773, meesterteken P boven Prié = Philippus Prié, gekroonde O = lossingsteken, bijtje = belastingkeur.

b gegraveerd aan de binnenzijde: N:1; c gegraveerd aan de binnenzijde: N:2.

Opn.: Het komt in Nederland betrekkelijk weinig voor dat bijeenhorende sets terrines als deze bewaard zijn gebleven.

Het in een wat zwaar aan-doende Lodewijk XVI-stijl uitgevoerde model lijkt geïnspireerd te zijn op Amsterdamse voorbeelden, zoals een terrine

door Frederik Manicus uit 1776 in het Rijksmuseum (inv.nr. BK-NM-11977; *Catalogus van goud en zilverwerken* 1952, nr. 318). Bij dit Amsterdamse exemplaar ontbreken echter de met linten omwonden guirlandes, die juist zo beeldbepalend zijn voor de Zeeuwse terrines. De originele, losse binnenbakken van zilver zijn bewaard gebleven.

Litt.: J. de Bree, *Zeeuws Zilver*, Schiedam 1978, afb. 92. *Tent.:* 'Tentoonstelling van Oud en Nieuw Nederlandsch Edelsmeedwerk', Amsterdam (Maatschappij voor Beeldende Kunsten) 1919.

Herk.: Veil. Frederik Muller, Amsterdam, 24/27-5-1921, nr. 833; Verz. Onnes van Nijenrode, veil. Frederik Muller, Amsterdam, 4/6-7-1933, nr. 266; Verz. J. de Bree, Middelburg, van wie in bruikleen sinds 1974. Aankoop 1995 (inv.nr. BK-1995-14).

Afb. 3. Bord van koper, beschilderd in email, met verguld zilveren bovenrand en bodemplaat.

H. 2,2 cm, Diam. 22 cm.
 PARIJS, 1865, door CHARLES LEPEC.

Gesigneerd en gedateerd:
 N. 231. CHARLES LEPEC. I.P.V.
 1865.

Opm.: Dit bord maakte deel uit van de inzending van Lepec op de werldeutententoonstelling van 1867 te Parijs. Naast een groep van vier borden, waarvan dit er één is, waren van Lepec geëmail-

leerde tazza's, schalen, vazen en bekers te zien. In de grote geïllustreerde catalogus van de tentoonstelling zijn onder andere de vier borden afgebeeld. Een tweede bord uit deze reeks is verworven door het Musée Municipal de l'Éveché in Limoges (*Revue du Louvre* 44 (1995), nr. 4, afb. p. 34). Evenmin als bij het stuk te Limoges is het onderwerp van de beschildering van het bord in het Rijksmuseum geïdentificeerd.

Litt.: Paris, *Exposition universelle of 1867, The Art-Journal Illustrated Catalogue of the Universal Exhibition*, Londen 1867-'68, p. 301, met afb.
Tent.: Exposition Universelle, Parijs, 1867.
Herk.: Kunstn. H. Blairman & Sons, Londen. Aankoop 1995 (inv.nr. BK-1995-1).

Afb. 4. Figuur van porselein, veelkleurig beschilderd, voorstellende een jager bij een laag vuur.

H. 18,4 cm.

LUDWIGSBURG, ca. 1766-'67, het model toegeschreven aan JOHANN HEINRICH SCHMIDT.

Merken: In onderglazuur blauw; gekroond monogram CC; ingegrift: *i FG 31*.

Opm.: Vermoedelijk is de figuur een allegorie op het element vuur. Johann Heinrich Schmidt werkte sinds 1766 in Ludwigsburg na enige jaren in de porseleinfabriek van Fürstenberg en de faïencefabriek van Braunschweig werkzaam te zijn geweest. Zijn vroege werk te Ludwigsburg was veelal naar ontwerptekeningen van Gottlieb Friedrich Riedel, die aldaar leiding gaf aan de ontwerpers. Schmidt ontwikkelde zich snel en werd na de dood van Jean Jakob Louis in 1774 *Oberbossierer*. De figuur is zeer zeldzaam; een tweede exemplaar bevindt zich in het Bayerisches Nationalmuseum

Bayerisches Nationalmuseum te München (cat. tent. *Alt-Ludwigsburger Porzellan*, Ludwigsburg (Schloss) 1959, nr. 456).

Herk.: Legaat prof. dr P. Formijne, Amsterdam, 1995 (inv.nr. BK-1995-5).

Afb. 5. Figuur van porselein, veelkleurig beschilderd, voorstellende een tuinierster.

H. 17,7 cm.

LUDWIGSBURG, ca. 1765-'66, het model toegeschreven aan JOSEPH NEES.

Merken: In onderglazuur blauw; monogram CC; ingegrift: *Fi: Z. VB* [aaneen]; *5Z*.
Opm.: Joseph Nees, die zijn eerste ervaring opdeed in de faïencefabriek van Künersberg en vervolgens enige jaren in Ellwangen werkzaam was, kwam in het voorjaar van 1759 naar de porseleinfabriek te Ludwigsburg, die in het jaar daarvoor was opgericht. Zijn ontwerpen stonden net als die van Johann Heinrich Schmidt onder sterke invloed van Gott-

lieb Friedrich Riedel, waardoor de tuinierster en de jager, hoewel zij geen paar vormen, toch goed bij elkaar passen.

Veel van de kleinere figuren uit de beginjaren van de fabriek te Ludwigsburg worden traditioneel aan Nees toegeschreven, mede op grond van vergelijking met een aantal soortgelijke figuren die hij voor de porseleinfabriek in Zürich ontwierp, waar hij na 1767 enkele jaren werkte. Een ander exemplaar van de tuinierster bevindt zich in het Württembergisches Landesmuseum te Stuttgart (cat. tent. *Alt-Ludwigsburger Porzellan*, Ludwigsburg (Schloss) 1959, nr. 87).

Herk.: Legaat prof. dr P. Formijne, Amsterdam 1995 (inv.nr. BK-1995-6).

Afb. 6a. Kop van porselein, veelkleurig beschilderd met bloesemtakken in Kakiemonstijl, passend bij een reeds in de verzameling aanwezige schotel (afb. 6b).

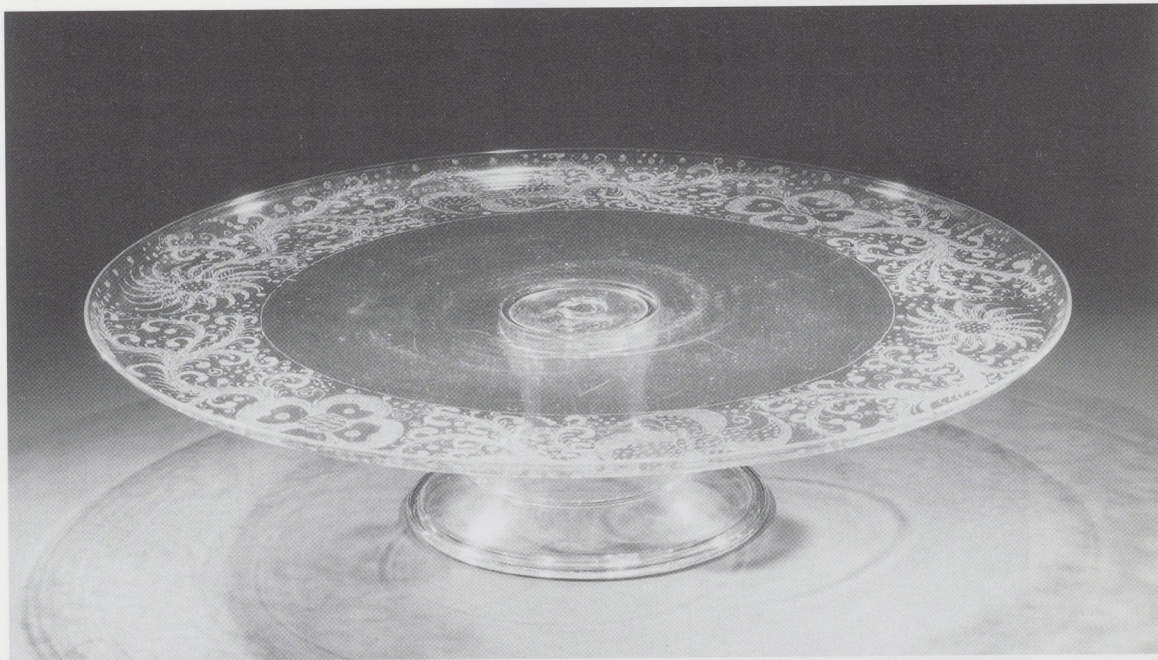
H. 5 cm, Diam. 7,1 cm.

LOOSDRECHT, porseleinfabriek van JOANNES DE MOL, ca. 1780.

Merken: In onderglazuur blauw: *M.O.L.*; ingegrift: *M:OL* en *L 48*.

Opm.: Het in Arita (Japan) door de familie Kakiemon vervaardigde porselein werd in Europa veel nagevolgd. Nederlandse imitaties in faïence, maar in het bijzonder in porselein, zijn echter zeldzaam. Het Rijksmuseum bezat sinds 1967 de hier afgebeelde, bij de nieuw verworven kop passende schotel (inv.nr. BK-1967-191) en Kasteel Sypes teyn te Nieuw-Loosdrecht bezit een kop en schotel (cat. tent. *Loosdrechts porselein 1774-1784*, Amsterdam (Rijksmuseum) 1988, nr. 144), vermoedelijk alle afkomstig uit hetzelfde theeservies.

Herk.: Veil. Christie, Amsterdam, 7-6-1994, nr. 200. Aankoop 1994 (inv.nr. BK-1994-35).

Afb. 7. Schaal op voet van glas, gegraveerd met de diamant met bloemen en ranken. H. 9,3 cm, Diam. 37 cm. VENETIË, ca. 1550-1600.
Opm.: De schaal behoort tot een grote groep met de diamant gegraveerde glazen, geblazen en gegraveerd in de tweede helft van de 16de eeuw in Venetië, waarvan aanzienlijke hoeveelheden naar de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden werden geëxporteerd. Onder invloed van deze Venetiaanse voorbeelden kwam in de 17de eeuw de diamantgravure in de Noordelijke Nederlanden tot grote bloei.
Litt.: P.C. Ritsema van Eck, *Glass in the Rijksmuseum*, dl. II, Amsterdam/Zwolle 1995, p. 13, afb. 4.
Herk.: Geschenk van de heer en mevrouw Engels-de Lange, Driebergen, 1995 (inv.nr. BK-1995-6).

Afb. 8. Dobbelglas, geblazen *à la façon de Venise* en gemonteerd met een opengewerkte wereldbol van zilver met daarin een dobbelsteen. Diamantgravure met het opschrift: *ICK BRINGT U MIJN LIEF* (Ik schenk U mijn liefde). Op de wereldbol de bijbeltekst: *BYBE CUM GAVDIO VINUM ECLESIASTES IX CAP* (Drink de wijn met vreugde; Eccl. IX). H. 17 cm, Diam. 5,2 cm. NEDERLAND, ca. 1580-'90.

Opm.: Het dobbelglas behoort tot de uitzonderlijk zeldzame, vroegste groep Nederlandse met de diamant gegraveerde glazen, vervaardigd in de periode ca. 1580-1600. Het Rijksmuseum bezat er tot nu toe geen goed voorbeeld van. De stijl van de gravure is beïnvloed door Venetiaanse voorbeelden uit die tijd en sluit aan bij een groep glazen uit de glasblazerij van Jacopo Verzele in Londen, die zijn gegraveerd door de Fransman Antoine de Lysle. Dobbelglazen, vaak voorzien van een zilveren montuur, waren in de tweede helft van de 16de en in de 17de eeuw geliefde objecten in de Nederlanden.
Litt.: Cat. tent. *Een glasie van vriendschap, de glazen van de collectie Guépin*, Delft (Museum Het Prinsenhof) 1969, nr. 55; cat. tent. *Dawn of the Golden Age, Northern Netherlandish Art 1580-1620*, Amsterdam (Rijksmuseum)

1993, nr. 116; R.J. Baarsen, 'Collecting Dutch silver', in: cat. veil. *The Joseph R. Ritman collection of 16th & 17th century silver*, Sotheby, Genève, 16-5-1995, p. 13, afb. p. 11; P.C. Ritsema van Eck, *Glass in the Rijksmuseum*, dl. II, Amsterdam/Zwolle 1995, pp. 9 en 14, nr. 1a.

Herk.: Verz. A.J. Guépin, Waalre/Bussum, veil. Christie, Amsterdam, 5-7-1989, nr. 35; Verz. J.R. Ritman, Amsterdam. Geschenk van de heer J.R. Ritman, Amsterdam, 1995 (inv.nr. BK-1995-4).

Afb. 9. Kelkglas, geblazen *à la façon de Venise* van grijs getint helder glas.

H. 28,3 cm, Diam. 12,5 cm. NOORDELIJKE of ZUIDELIJKE NEDERLANDEN, ca. 1650-1700.

Opm.: Dit type glas komt in de 17de eeuw zowel in de Noordelijke als in de Zuidelijke Nederlanden geregeld voor. Het Rijksmuseum bezit er enkele voorbeelden van. Dit exemplaar onderscheidt zich door de betrekkelijk dikke wand.

Herk.: Geschenk van mevrouw J.M.L. de Jong-Defresne, Amsterdam, 1995 (inv. BK-1995-17).

Afb. 10a-b. Kelkglas met deksel, met op de cuppa in diamantgravure een duif boven gereedschap dat mogelijk gebruikt werd bij distilleren van drank: een ton en een hevel bij een waterput. Daaromheen asymmetrisch ornament in rococostijl. Op de keerzijde een meer met zeilschepen tegen een achtergrond van geboomte, waaruit een kerktoeren oprijst. Langs de rand een guirlande van bloemen, die zich herhaalt op het deksel.

H. 29,2 cm, Diam. 12,7 cm. HAARLEM (?), ca. 1755, door HENDRIK VAN GIMNIG. Gesigneerd onder de ton en de put: *H: v. Gimnig fec.* *Opm.*: Nederlandse 18de-eeuwse diamantgravures van hoge kwaliteit zijn betrekkelijk zeldzaam; deze wijze van versieren van glas beleefde hier te lande haar hoogtepunt in de 17de eeuw. In de eerste helft van de 18de eeuw wordt de diamantgravure door de radgravure verdrongen, in de tweede helft van de eeuw viert de stippelgravure hoogtij. Van Hendrik van Gimnig is slechts één ander gesigneerd glas

bekend, dat bovendien 1755 gedateerd is; het bevindt zich in het Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam (cat. tent. *Met rad en diamant*, Rotterdam (Historisch Museum) 1989, nr. 33). Op grond van het model met de dubbele balusterstam en de stijl van de gravure kan ook het thans verworven glas omstreeks dat jaar worden gedateerd. *Herk.*: Kunsth. Frides Laméris, Amsterdam. Aankoop 1995 (inv.nr. BK-1995-7).

Crystal chalice with lid, cut glass design.

